

Széljegyzetek az európai információs kultúra magyarországi megjelenéséhez

Szanyi Tibor

A *Könyvtári Figyelő* 1991/1. számában Szalay Sándor elemezte az Európai Közösség hivatalos kiadványainak magyarországi beérkezését és fogadtatását, majd ezeket írta: „A kézirat leadása óta az AGROINFORM körlevélben közölte, hogy kapcsolatba lépett az Európai Közösség Kiadóhivatalával és annak magyarországi képviselőjeként teljes körű tájékoztatást nyújt az EK valamennyi kiadványáról.”

Nos, akkor folytassuk. Előrebocsátom, hogy a további sorokat ugyanaz a kéz írja, amelyik 1989 őszén az első „kapavágásokat” tette az említett kiadványok intézményes magyarországi megjelenése érdekében, pontosabban a jószolgálati küldeményekhez képest, a kereskedelmi értelemben vett forgalmazás megteremtéséért. Gondolataim tehát bizonyosan elfogultak, azonban mentségemre szolgál, hogy nem a török áfium, hanem a legközelebbi fejlett világ igéinek terjesztéséről van szó.

1989-ben az akkori agrártárca - nyilván a terület különleges érzékenysége folytán - felismerte, mekkora lehetőség rejlik az információs ügyekben, legfőképp az EK kapcsolatok fejlesztésében. A brüsszeli ajánlat egy terjesztési együttműködési javaslat volt, t.i. a luxembourgi székhelyű EK Kiadóhivatal (Office for Official Publications of the European Communities) megkapta a felhatalmazást, hogy az EK hivatalos kiadványainak intézményes forgalmazását kiterjessze az akkori, KGST területnek számító reform-Magyarországra. A lépés akár hihetetlennek is tűnhetett, hiszen így létrejött az első olyan disztribúciós megállapodás, amely ugyanolyan feltételek közepette engedte meg az EK információs anyagokhoz való hozzájutást egy „ellenséges” országban, mint amilyen feltételekkel az EK polgárai, intézményei, vállalatai ugyanezekhez hozzáférhetnek. Az akkori leosztási viszonyok egyértelműen a kezdeményező agrártárca információs vállalatára, az AGROINFORM-ra osztották a feladatot. (A korrektség kedvéért meg kell említenem, hogy mielőtt az EK Kiadóhivatala és az AGROINFORM közötti szerződés létrejött volna, a luxembourgi illetékesek felkínálták a lehetőséget az akkor monopolhelyzetben lévő „illetékes” külkereskedelmi vállalatnak is, azonban az ottani „illetékesek” nem tudtak időt szakítani a luxembourgi illetékes fogadására.) Így indult az AGROINFORM rövid EK karrierje.

Aki most arra gondol, hogy az AGROINFORM székházában örömtűzek gyűltak a fényes

jövő láttán, azok tévednek. Egyedül az AGROINFORM akkori vezérigazgatója - s itt hadd említsem név szerint is, *dr. Vágó József* - látta meg a perspektívákat az egyébként fentről kapott ukázbán, sőt jelen sorok íróját helyettesének hívta, hogy ezt a célfeladatot megvalósítsák. A helybéli vezetők érzékelhető közönnyel fogadták az európaiság illetően kopogtatását, s rendre értetlenségüknek adtak hangot, hogy mit is keres egy agrárintézménynél az EK irodalom „fellázító” egésze.

Bizonyságul álljon itt, hogy az AGROINFORM második embereként is közel egy éves meggyőző munkámba került, mire az EK-AGROINFORM szerződés szerinti kiadványi kötelesepéldányok az irodámból átkerülhettek az AGROINFORM kezelésében lévő „Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ” néhány méterrel odébb lévő helyiségeibe, sajnos leginkább a raktárba. Valami azért az olvasóterembe is jutott – végtére is kellemetlen, ha a „hóbortos vicefőnök” nem látja viszont kedvenc gyermekének nyomait –, s csodák-csodájára hirtelen növekedésnek indult a könyvtár látogatottsága. Az 1990. április 1-jétől datált EK-frigy tehát 1991 őszére már valami mozgást indított el az AGROINFORM-nál.

Igaz, volt egy másik mozgás is, tudniillik a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztériumból Földművelésügyi Minisztériummá vált hivatal egy drasztikus átszervezési hullám keretében először szétszabdalta a vállalat funkcióit, majd a könyvtárat leválasztva, a vállalatot lefejezve, a vezetőket és a munkatársakat sorsukra hagyva, lényegében felszámolta szakmai információs bázisát, azaz az AGROINFORM gyakorlatilag megszűnt. Az EK illetékeseinek megoldást kellett találniuk a közösségi kiadványok terjesztésére. Számítalan ötlet, kombináció stb. után végül is egyetlen koncepció maradt talpon, az, hogy az odacsatolt státuszhoz képest az addig *Euro Info Service* néven futó projekt váljon önállóvá. Ez megtörtént, s 1992 tavaszától az Euro Info Service magánvállalat lett. (Igen sok kíváncsi gondolatnak megyek elébe, amikor megerősítem, hogy ugyanezen sorok írója a vállalat többségi tulajdonosa és igazgatója.) A terjesztési funkciók privatizálása során a hazai „illetékesek” hozzáállását most nem kívánom részletezni, habár nehéz elfojtanom kritikai észrevételeimet.

Maradjunk a szakmánál. Ami a könyvtárosoknak általában nyilvánvaló, az az EK iroda-

lom egyéb hazai felhasználóinak a mai napig tartó fejtörést okoz, hogy t.i. a vonatkozó információs anyagok pénzbe kerülnek. Veszem a bátorságot leírni, hogy ebben az országban azok, akik arra adják a fejüket, hogy érdemben kezdjenek foglalkozni az EK-val, azok „ab ovo” úgy gondolják, hogy ezek az információs anyagok nekik méltányossági okokból ingyen kell járjanak. Tévedés! Jóllehet az EK nem veszi rossz néven az iránta megmutató érdeklődést, de azért az túlzás lenne, hogy a hivatalos kiadványokat minden érdeklődőnek ingyen és bérmentve az asztalára tegyék. Léteznek ún. letéti helyek, de ezek egyrészt nem számíthatnak a teljeskörűsége, másrészt pedig ez a szolgáltatási forma kihalófélben van. Nem dicsekvésképpen, hanem a dolgok természete folytán kell megemlítenem, hogy az Euro Info Service az egyetlen olyan hazai hely, amelyik demonstrációs alapon, az *EK kiadványok teljes választékával* rendelkezik, a nyomtatott és elektronikus dokumentumokból egyaránt.

Többször próbálkoztunk azzal, hogy állományunkat nyilvánossá tegyük, annak ellenére, hogy a köteles példányokat nem könyvtári, hanem disztribúciós okok folytán kapjuk. Az eddig eltelt évek során egyetlen olyan hazai intézmény sem akadt, amelyik ezt a „különgyűjteményt” befogadta volna. Ez nem is meglepő, hiszen felület, személyzet stb. kell hozzá, magyarul némi áldozat, s így már a „menyasszony” nem is olyan szép. Pedig a „menyasszony” sokkal több, mint aminek látszik. Az Euro Info Service 1993 eleje óta az OECD kiadványainak is hazai terjesztési felelőse, s újabban az EK információk szakmai specialistáinak (Context, Agence Europe, DSI), továbbá az Európa Tanácsnak is magyarországi terjesztési ügynöksége.

Mit is kínálunk? Röviden szólva a fentebb említett szervezetek információs szolgáltatásainak egészét. Részletesebben szólva, első menetben a vonatkozó katalógusok áttekintését javasoljuk, amelyeket tetszőleges példányszámban és a kívánt (angol, német, francia) nyelvi verziókban kérésre elküldünk, vagy központunkban átadunk. Ugyanitt lehetőség van az összes fontosabb EK, OECD és más nyomtatott anyagok kézbevitelére, tanulmányozására is, továbbá működés közben tudjuk bemutatni a CD-ROM adatbázisokat is. Lényegében egy kis házikönyvtárat működtetünk, amely formailag ugyan nem nyilvános könyvtár, de főként a könyvtári vagy információs szakemberek előtt mindig nyitva áll,

előzetes egyeztetés szerint. Gyűjteményünk egyébként 1992 óta teljes körű az EK és OECD vonatkozásában, az Európa Tanács anyagainak feltöltése is hamarosan megkezdődik. Ez utóbbiak viszont hiánytalanul megtalálhatóak a Parlamenti Könyvtár különgyűjteményében, tehát „belföldön” is megtekinthetők. Mindent megőrizzünk, azaz inkurrens anyagokat is. Munkánkra alapvetően a nyitottság jellemző, így örömmel működünk együtt a könyvtárakkal, kutatóintézetekkel stb. A beszerzések kizárólag eseti rendezéssel bonyolódnak (mail order), hiszen képtelenség lenne raktárkészletet tartani az anyagokból, különösen a nyelvi változatok bonyodalmai folytán. Erre való a luxemburgi központi raktár, ahonnan max. 2 héten belül bármit le tudunk hívni. A tértíeskötelezett anyagok esetében a fizetés természetesen forintban történik, az ECU-ban vagy más devizában kifejezett árak figyelembevételével. Fontos tudni, hogy ezeket az árakat csak az ÁFA terheli, tehát a behozattal, postázással és egyéb technikai tényezőkkel kapcsolatos költségek intézményesen rendezettek, következésképpen a magyar felhasználók pontosan azonos feltételekkel juthatnak hozzá a kívánt kiadványokhoz, mint az EK vagy az OECD tagállamainak érdeklődői.

Mindent egybevéve az Euro Info Service az első, és mindmáig egyetlen közép-kelet-európai cég, amelyik a kontinens nyugati felének, sőt mondhatni, a fejlett világ egészének helyi információs leképezését tűzte ki célul. Földrajzilag és szakmailag, továbbá eszköztárát tekintve ennyire komplex kezdeményezéssel még az EK tagországok sem tudnak kivétel nélkül „dicsekedni”. (Mielőtt mindez dicshimnusznak tűnne, megelőzőm: köszönjük szépen, jól vagyunk, csak az a baj, hogy amit csinálunk, az viszonylag keveseket érdekel.)

Szóljunk azokról is, akik e kiadványok vásárlói (a felhasználókról nincsenek pontos információink). Első helyen kell említenem a magyar kormányzati intézményeket. Ők szerencsések. PHARE-alapon jutnak hozzá, az ő szemszögükből ingyen. Ki tudja meddig? Az ezüstérmet a magyarországi külföldi tulajdonú cégek csoportja viszi el (ők költenek rá!), míg a további „helyezések” betöltetlenek. A magyar egyetemek, akadémiai intézetek, főiskolák, könyvtárak, önkormányzatok abszolút fehér foltnak számítanak – talán anyagi okokból? –, azaz teljes bizonyossággal állíthatom, hogy az úniós tagságra áhítozó Magyarország polgárai, intézményei és vállalatai semmi-

képp sem lehetnek abban a helyzetben, hogy a közösségi ügyeket érdemben adresszálhassák. Felelősségem teljes tudatában mondhatom, hogy viszonyaink egy olyan szituációra emlékeztetnek, amikor a kereszténység előretöréséről beszélünk, holott az eladott bibliák száma csökken, vagy amikor az oktatás sikerei mögött megszűnik a tankönyvforgalmazás és könyvtárellátás. A helyzet persze nem ennyire drámai, azonban aggasztó tény, hogy ez az ország 1994 közepén még úgy bocsátja útjára a friss-diplomásait, hogy ők hivatalos EK (vagy OECD) irodalommal szinte még véletlenül sem kerülnek testközelbe, legalábbis az oktatási intézményekben.

Szeretnék azonban egy félreértést elkerülni. Most éppen nem egy, a kereskedelmi forgalmáért aggódó cég kesergéseit olvassák. Az EK ugyanis érzi annyira sajátjának az Euro Info Servicet, hogy ez idő tájt többet költ a magyarországi megjelenítésre, mint amennyit valaha is úgymond „beszedett”. Még kevésbé kell beszéljünk az Euro Info Service esetleges ügyetlenkedéseiről, végtére is nemzeti ügynökségként a teljes hazai forgalmat kontrolláljuk. Ugyanis tevékenységünk nem kizárólagos. Sőt, feladatunk a minél szélesebb körű terjesztés biztosítása. Az már csak történelmi érdekesség, hogy az EK anyagok forgalmazásában valamennyi ideérhető nagy nevű hazai intézmény vagy cég csődöt jelentett; pontosabban szép csendben beletört a bicskájuk. (Nem sorolom őket, diszkréciós okokból, de ha bárki úgy érezné, hogy „nagy nevű” és még nem tört bele a bicskája, annak jelentkezését szeretettel várjuk, amint a kisebbeket is, hiszen jelenleg egy kicsi magáncég az egyetlen, amelyik e téren talpon tudott maradni.)

Akár illetlen, akár nem, kimondom: a tizenkét csillagos glória mindenkinek roppant szimpatikus, ám az ezzel járó munka viszont távolról sem.

Az Európai Únió létrejötte jelenleg közel félmillió konkrét intézkedés eredménye. Az EK kiadványok erről szólnak, s aki ezt óhajtja Magyarországra áttütni, annak nehéz dolga van. Az üres mellébeszélések kora még nem járt le ugyan, azonban az egyetlen ellenszer továbbra is a konkrétság. Van-e európai irodalom a magyar kezekben, nyilvánosan hozzáférhető-e, olvassuk-e, foglalkozunk-e vele? A mai (1994) válasz: kategorikus nem!

Szinte érzem az olvasó kérdését, hogy honnan lehetne erre pénz? Mert hogy a könyvtáraknak egy fillérjük sincs. Ez vagy igaz, vagy

nem. Ami viszont biztosan igaz, az az, hogy Magyarország összimportjának tíz milliárdmod részét sem éri el az EK információs beszerzések hányada, miközben Japán, vagy Svájc (két bombabiztosan nem EK-tagország) felhasználói adatai közel százszorosan múlják felül a magyar mutatókat. Lengyelország, Csehország, Szlovénia fajlagosan is előttünk jár, tehát információs értelemben nehéz dolog az „EK-jófiú” státuszunkat igazolni.

Most kell megkérdezni, mindaz, ami van, ez Magyarországon hol van? A Margitszigeten, Budapesten! Többben furcsállhatják a helyszínt,

azonban a szükség erőnné vált: az európai úton ennyit mi is tegyünk meg! Az információ (s ez csupán a nyomtatott esetek egy részére igaz), nem jön magától házhoz. Pár lépést érdemes megtennünk, különösen ha már a lépések oroszlánrészét az EK az Euro Info Service révén megtette. Szerintem hazai térfélen van a labda.

Bővebb felvilágosítás:

Euro Info Service

H-1138 Budapest

Margitsziget (Európa Ház)

Telefon/fax: (36-1)111-6061

ELEKTRONIKUS KELETBÉLYEGZŐ AUTOMATIKUS ALKALMAZÁSÁNAK módszerét dolgozták ki az USA-ban.

Eddig ugyanis elvben nem lehetett kizárni, hogy egy elfuserált műtét után a sebész „revideálja” a páciensnek kizárólag számítógépen rögzített kórképét, vagy egy rosszul sikerült üzlet után a cég illetékese antedatált elektronikus dokumentummal igazolja, hogy ő figyelmeztette főnökeit a rizikóra. Az „egyirányú hasítós” technikára épülő eljárás az adat bevitelkor automatikusan rögzíti a bevitel időpontját is, s egyetlen karakternyi változtatás már újabb keltezéssel jár.

(ACCIS Newsletter, 1993. szept.)

A KULTURÁLIS ÉRTÉKEK ILLEGÁLIS EXPORTJA elleni védekezésről hozott határozatot 1993 márciusában az Európai Közösség Miniszteri Tanácsa. Tekintettel arra az elvre, hogy az EK országai közötti határokon nincs

helye ellenőrzésnek, a határozat két részből áll: 1. szabályozza a kulturális értékek exportját harmadik országokba, 2. irányelveket ad azoknak az értékeknek a visszaszolgáltatására, amelyek illegálisan kerültek az egyik állam területéről a másikéra.

(EBLIDA Newsletter, 1993. május.)

10 000 FOLYÓIRAT TARTALOMJEGYZÉKÉT felölelő adatbázisban (Inside Information) válogathatnak a BIDS (Bath Information and Data Service) rendszer révén a brit JANET felsőoktatási tájékoztatási hálózat előfizetői. A BL Document Supply Centre a 10 000 leginkább keresett folyóiratból megjelenésük után 72 órán belül bedolgozza tartalomjegyzéküket az adatbázisba, így ez a szolgáltatás jóval gyorsabb konkurensinél. – Az Inside Information anyagának CD-ROM formájára is elő lehet fizetni, csakhogy (12 lemezre) évi 1000 fontért.

(Information Management Report, 1993. július.)

HOGY KÉZNÉL LEGYEN EURÓPAI!

Naprakész eligazodás
könyvek, folyóiratok és CD lemezek segítségével

EURO INFO SERVICE – MAGYARORSZÁG

az Európai Közösségek és az OECD
hivatalos magyarországi ügynöksége

Valamennyi kiadvány, köztük az EK Hivatalos Lapja
és az EK Bizottság Bulletinje beszerezhető ill. megrendelhető
az EURO INFO SERVICE – MAGYARORSZÁG-nál

levélcím: 1464 Budapest, Pf. 1271
tel/fax: 111-6061
111-6216